ŞANŢURILE

— N-are să plouă, le-am spus. Dacă ne ajută Dumnezeu şi Maica Domnului, în noaptea asta o găsim.

Dar eram puţini, vreo douăzeci. Lixandru, cu nepoţii, Popa, dascălul, restul, multe femei.

— Unde sînt ceilalţi, părinte ? l-am întrebat. Popa ridică din umeri.

— Te faci că nu vezi, nu auzi, spuse. Ia ascultă!...

Am întors capul spre vale. Se auzeau acum mai desluşit, dar încă foarte departe.

— Astea nu-s tunuri ruseşti, părinte, l-am liniştit. Astea sînt ale noastre. Dar nu vin într-aici. N-au ce să caute pe-aici. Ţi-am spus, urcă toţi spre Oglindeşti. Acolo s-au concentrat nemţii. Acolo au să se înfrunte, într-o zi, două...

Popa ofta, scuipînd în palme, şi înfipse lopata în pămînt. Dar după cîteva clipe se opri din nou.

— Nu poate să fie pe-aici, Marine, spuse. Pe-aici e numai pietriş.

Cum de L-a auzit ? Eu n-o văzusem. Nici nu crezusem că va veni noaptea asta. O lăsasem lîngă patul Moşului. „N-aş vrea să moară înainte de a o găsi, îmi spuse. Şi nu mai are mult..." Şi acum, deodată, era lîngă noi, în spatele Popii. Am tresărit amîndoi.

— Dacă ai dat de pietriş, e semn bun, părinte, spuse. Aşa a fost şi în noaptea de Sfîntă Mărie. Am dat întîi de pietriş.

Mai trase o dată din ţigare şi mi-o întinse să i-o ţin. Ceru tirnăcopul. Mă dădui în lături, cu ţigarea între degete. Mi-e-

ra ruşine s-o las pe ea să cerceteze pietrişul cu tîrnăcopuL Ascultam cum mi se bate inima, mai tare, tot mai tare. S-auj adunat şi ceilalţi.

— Pe-aici să fie, spuse Ilaria. Aşa a fost şi de Sfîntă Mărie. Săltă o piatră mare cu tîrnăcopul.

— Ia vezi dumneata, Lixandre, spuse.

Apoi întoarse capul înspre mine şi-i dădu ţigarea. Lixan-dru scormonea sub piatră.

— Poate ne-o ajuta Dumnezeu şi Maica Domnului, şopti; una din femei, făcîndu-şi cruce.

— Binecuvîntează-ne, părinte, spuse Lixandru fără să ri dice capul. Spune o rugăciune, să nu se mai afunde în pămîm

— Să nu ne mai scape printre degete, cum ne-a scăpat d Sfîntă Mărie, vorbi una din femei. Iar de-o fi fermecată...

— Nu e fermecată, o întrerupse dascălul. Lixandru se înălţă din şanţ, cu mîna pe tîrnăcop.

— Lăsaţi-L pe părinte să spună rugăciunea. Popa îşi făcu cruce şi plecă fruntea.

— Ajută-ne, Doamne, s-o găsim, că sîntem prăpădiţi şi urgisiţi. Şi-au să vină vremuri grele, pîrjol şi foamete... Ajută-ne Doamne...

Ne închinam toţi, şi ne rugam.

— Doamne-ajută! spuse Lixandru şi îngenunche din nou în fundul şanţului.

— Cu ajutorul lui Dumnezeu, o găsim în noaptea asta, spuse dascălul. Că nu e comoară fermecată. N-are flacără albastră...

Lixandru scoase piatra şi o aşeză pe marginea şanţului. Era o piatră mare, bolovănoasă, care parcă se clătina întruna. O apucă dascălul cu amîndouă mîinile şi o dădu deoparte. Lixandru începu să răscolească din nou cu tîrnăcopul. îl priveam toţi ţinîndu-ne răsuflarea. După cîtva timp, îl auzii cum oftează. Nu-i vedeam obrazul dar îl ghiceam încruntat, amărît.

— Poate n-o fi aici, vorbi Popa. Dacă ne-am întoarce fiecare la şanţurile noastre ? Mai avem cinci ceasuri pînă la ziuă. Dacă ne ajută Dumnezeu, pînă în zori o găsim.

Făcui semn femeilor de lîngă mine să se întoarcă la şanţul lor. Era şanţul ăl nou, pe care-L începusem cu două nopţi mai înainte. Pornea şi el, ca toate celelalte, din şosea şi se îndrepta spre cimitir. Aşa cum ne sfătuise Moşu. Dar femeile şovăiau.

— Ia staţi! şopti una din ele. Parcă se aude ceva.

Se auzeau surde, depărtate, bubuiturile de tun. Dar se mai auzea ceva, cînd departe, cînd foarte aproape. Ca un geamăt,

un suspin.
— Nu cumva o fi murit Moşu ? strigă deodată Ilaria. Mă privi scurt, speriată, şi porni alergînd spre casă.
— Doamne fereşte! făcu Popa închinîndu-se. Porni şi el, şi după el, noi toţi.
Nu murise. L-am găsit moţăind, uitîndu-se la lampă. Ilaria îi înălţă capul pe perne.
— Să-mi aprinzi o luminare, spuse. S-o am aici, lîngă mine, că poate se îndură Dumnezeu.
Se apropiase şi Popa de pat. Moşu îl privi lung, ca şi cum s-ar fi trudit să-L recunoască.
— De ce v-aţi întors ? îl întrebă. Cui i-a fost frică ?
— Femeile, începu Popa. Femeile. Una din femei... Apoi îmi făcu semn să-L lămuresc eu.
— Li s-a părut că se aude ceva. Dar le-am spus: astea nu-s tunuri ruseşti. Sînt ai noştri. Urcă spre Oglindeşti.
Moşu mă privea şi pe mine lung, parcă i-ar fi fost greu să mă recunoască.
— Dar Vasile unde e ? de ce-a plecat ? întrebă el deodată. Cine o să-mi facă coşciugul ?
— Nu te mai gîndi, îl întrerupse Popa. Nu te îngropăm noi fără coşciug. Om găsi noi, în şapte sate, dulgher să-ţi facă coşciugul.
— Dar nu ca Vasile, spuse Moşu. Nu mai găsim noi meşter ca Vasile. întoarce încet capul spre Ilaria: De ce-o fi plecat?
— I-a fost frică. A fugit şi el ca ceilalţi, spre munte.
— Poate că nu ştie, spuse Moşu, şi d-aia a plecat. Că nu Ştie...
50
51
— Ce să ştie ? îl întrebai.
— Nu ştie, repetă coborînd glasul.
închise din nou ochii. Părea că doarme, senin, împăcat. Popa se aşezase pe scaun. Lîngă fereastră, Ilaria privea în întuneric, fumînd.
— Trebuie s-o găsiţi, vorbi deodată Moşu. Că dacă n-o
Fără îndoială, dormisem adînc. Doar la cîteva zeci de metri, pe şosea, se aflau patru camioane, cu mitraliere în poziţie de tragere, iar în faţa bisericii, cîteva motociclete. Nu auzisem nimic. îmi netezeam cu palma tunica. N-o mai îm-brăcasem de mai bine de un an. Dar simţeam că-mi lipseşte ceva, şi nu-mi dădeam seama ce. Doar după ce-am deschis
găsiţi, nu se îndură Dumnezeu şi nu mă ia. Şi am să mă chi- | poarta'şi am zărit sentinela cu puşca-mitraîieră şi pe cei doi
ofiţeri, am înţeles ce era. Nu se mai auzeau tunurile.
— *Kamarad!* am strigat de departe. *Ich streche deutsch. Aber wenig, sher wenig...*
Unul din ofiţeri începu să rîdă. Celalt mă privea nedumerit, ca şi cum s-ar fi întrebat dacă nu cumva îmi bat joc de el. - Vorbim româneşte, spuse. Ce se întîmplă aici ? Unde
nui aşa pînă după Sfîntul Dumitru.
Lixandru, dascălul, ceilalţi ne aşteptau în curte.
— Ce spune Moşu ? întrebă dascălul.
— Spune să ne întoarcem la şanţuri. Că trebuie s-o găsim... Am pornit toţi după Popă, strînşi unul într-altul, căci
femeilor le era frică.
Dormeam greu, Ilaria mă zguduia din toate puterile să mă trezească.
— Au venit, şopti. Sînt nemţi.
— Şi galbenii ? o întrebai.
—Jumătate sînt la Lixandru, să-i împartă oamenilor, cînd s-or întoarce. Jumătate i-am ascuns sub patul Moşului.
Mă frecam la ochi. Aşadar, nu visasem; găsisem comoara. O găsise Ilaria, către dimineaţă, cînd nu mai rămăseseră decît Lixandru, cu nepoţii şi cu mine. O găsise departe de şanţul în care săpa în neştire Lixandru.

— Ia veniţi încoa! ne-a strigat. Mi se pare mie sau... Ne-am făcut cruce. După socoteala lui Lixandru, erau
acolo, în ulcică, peste o mie de galbeni.
— Nu te ridica în picioare, să nu te vadă sentinelele pe fereastră, şopti Ilaria.
De-a buşilea, m-am tîrît pînă la lada de campanie. Mi-am îmbrăcat tunica de sergent. în piept mai rămăsese o singură decoraţie, dar era cea bună: Crucea de Fier. Cînd m-am îndreptat spre uşă, Ilaria îşi privea obrazul într-o oglinjoară.
— Dacă te poţi înţelege cu ei, spune-le că noi nu ştim nimic...
sînt oamenii ?
— Au fugit în munte. Le-a fost frică... Locotenentul care rîsese cu atîta poftă mă privea acum prietenos, dar cu mare tristeţe. Se apropia încet de mine.
— Unde ţi-ai lăsat braţul ? mă întrebă.
— La Cotul Donului. în a doua bătălie de învăluire de la Cotul Donului.
— A doua bătălie de învăluire, repetă el visător. A doua bătălie de la Cotul Donului.
Vorbea atît de bine româneşte, încît nu puteam crede că nu e român. Se întoarse către celalt:
— Cum trebuie să-L salutăm ? Ca erou, ca aliat, ca duşman, ca prizonier, ca ostatec ?
Părea că stă să izbucnească din nou în rîs, dar se stăpîni, îşi lipi călcîiele şi mă salută, strigînd:
— *Heil! Sieg!*
Soldatul întoarse capul spre el, apoi către mine şi trecu arma în cealaltă mînă şi-mi zîmbi.
— Domnul locotenent e scriitor, e un poet, începu cellalt. Are imaginaţie, fantezie, humor. Ştii ce e aia scriitor ? Ştii ce e un poet ?
— Ştiu. Am învăţat la şcoală. Am citit şi eu poezii. Eminescu, Alecsandri.
— Domnul locotenent von Balthasar e un foarte mare poet. Tot atît de mare ca Eminescu. E născut, ca şi Eminescu, în Bu-

covina. Şi dacă scapă de ruşi şi de Curtea Marţială, are să fie cel mai mare poet al Marelui Reich!
Am ghicit, şi am simţit cum mi se bate inima. La începuti îmi fusese teamă de poet, crezusem că el băuse prea mult. Mă înşelam.
— Domnul locotenent von Balthasar are imaginaţie, are' fantezie, continuă celalt. Cînd a dat cu ochii de şanţuri, mi-a spus: „Leopold, şanţurile astea le-au pregătit pentru noi. îşi închipuie c-au să cîştige bătălia, şi pentru că, probabil, au hotărît să nu mai ia prizonieri, ne-au săpat gropile din timp."
Fără să-şi dezlipească privirile de ale mele, von Balthasar şuieră cîteva minute. Leopold tăcu, zîmbind încurcat.
— Ce e cu şanţurile din marginea satului ? mă întrebă von Balthasar. Cine v-a dat ordin să le săpaţi ?
Mă aşteptam la întrebare, ştiam ce-am să răspund, şi totuşi îmi era frică.
— Căutăm o comoară, începui. Sîntem toţi oameni săraci. Pe aici, pămîntul nu e bun. Ne-am hotărît să căutăm comoara şi cînd om găsi-o, s-o împărţim frăţeşte, creştineşte. Sîntem vreo sută de familii. Dar acum s-au risipit oamenii, au fugit în munte. Am rămas puţini şi merge greu.
— Ce merge greu ?
— Şanţurile. Săpatul şanţurilor. Muncim numai nopţile. Ne cam ferim de vecini. Ne e frică de ruşi. Dacă n-o găsim pînă ce dau ruşii peste noi, n-o mai găsim niciodată.
— Dar de unde ştiţi c-o s-o găsiţi ? întrebă Leopold. Cine v-a spus de comoară ?
Şovăiam, încercînd să zîmbesc. Poate că nu trebuia să le spun.
—E o poveste lungă, am început eu în cele din urmă. Avem aici, cu noi, în sat, un bătrîn de peste nouăzeci de ani. El a visat întîi la comoară. A visat pe cînd era copil, şi de-atunci

visează întruna. Ne-a spus: La început, au fost cinci căldări pline cu aur. Aşa a fost, pentru că am visat cinci cruci. Dar patru căldări s-au pierdut demult, înainte de moşii şi strămoşii noştri. De aceea am tot visat o cruce de aur şi patru de lemn negru, patru cruci părăginite. Pe astea patru le-au găsit alţii, înaintea noastră...
Von Balthasar îşi scoase casca şi începu să-şi şteargă fruntea cu batista. Era o batistă murdară, plină de sînge şi de praf.
— Dar de ce aţi aşteptat atît ? mă întrebă. Şi crezînd că nu înţeleg, adăugă: Dacă bătrînul are 90 de ani şi a visat comoara de cînd era copil, de ce-aţi început s-o căutaţi de-abia acum ?
Zîmbeam, pentru că pregătisem să-i răspund în aşa fel încît să nu ghicească. Nu voiam să afle de Ilaria. Cum a visat şi ea, şi ne-a hotărît pe toţi s-o căutăm, şi chiar în noaptea aceea, de Sfîntă Mărie, a dat de comoară, a simţit-o sub lopată, dar n-a apucat s-o dezgroape, pentru că pînă să vină Lixandru cu tîrnăcopul, comoara s-a afundat ca o săgeată, adînc, în pămînt.
— Am început s-o căutăm după 23 august, după ce-am aflat de armistiţiu. Pînă atunci, oamenii se tot codeau. Dar ne-a spus Moşu c-au să vină vremuri grele, că acum e timpul.
— Acum e timpul... repetă von Balthasar visător. Acum e timpul, pentru că au să vină vremuri grele. Acum se găsesc comorile, cînd se prăbuşeşte lumea... Sarmizegetusa! exclamă el, luminîndu-se deodată la faţă. îţi mai aduci aminte de Sarmizegetusa ?
— îmi aduc foarte bine aminte. Am învăţat la şcoală. Dacii, strămoşii noştri.
— Dar ei îşi îngropau comorile cînd se prăbuşea lumea. Iar voi de-abia acum începeţi să le căutaţi...
Nu ştiam ce să răspund şi am ridicat din umeri.
— Aşa ne-a spus Moşu. Ne-a spus să căutăm comoara, c-au să vină vremuri grele...
Von Balthasar îşi înălţă ochii spre cer. Parcă începeau să se adune norii.
— Ah! Românie, Românie! exclamă el privind pe deasupra noastră, peste sat, peste deal. Ce ţară! Ce neam!... Aţi rămas ce-aţi fost de atîtea mii de ani. S-au risipit zeii, v-a uitat Zalmoxis, dar voi aţi rămas cum v-au ursit strămoşii voştri...
îşi coborî privirile şi-mi căută ochii. Parcă ar fi voit să mă fulgere.
— De ce n-aţi avut noroc ? mă întrebă ridicînd glasul. De ce trebuie să vă prăbuşiţi înainte de vreme ?

îi scăpărau ochii de parcă ar fi fost mîniat.
— Vă prăbuşiţi în întunerec pentru încă o mie de ani. întunerec, în adînc, tot mai adînc...
îşi trecu mîna pe frunte, parcă ar fi vrut să ofteze. Ape se întoarse spre Leopold.
— *Schicksal!* spuse el zîmbind amar.
— *Schicksal!* repetă celalt.
Von Balthasar îşi puse brusc casca şi mă privi din nou. Avea acum privirile reci, îngheţate.
— Aveam nevoie de oameni, spuse. Avem cu noi de lă dinamită, dar ne trebuiesc şi oameni. Trebuie să distruge şoseaua pînă la Dumbrăvi. Noi o dinamităm, iar dumneave tră săpaţi şanţuri pe margini. Dar nu cum aţi săpat pînă ac Ne trebuiesc şanţuri adînci şi largi, şanţuri antitanc.
Ascultam zîmbind. îl zărisem de departe şi îmi venis inima la loc.
— Credeaţi c-o să-L las fără coşciug ? strigă el. Vasile oprise, după obiceiul lui, cu o mînă în şold, şi toată faţa i luminase: I-am adus bradul, spuse. Brad împărătesc.
— Ce e cu dumnealui ? întrebă Leopold.
—A venit pentru coşciug, îl lămurii. Coşciug pentru Mc Trage să moară. Are peste nouăzeci de ani...
Soldatul ne privea pe rînd, nedumerit, încereînd să ghic că ce se întîmplă. M-am întors spre el:
— *Sârg,* i-am spus. *Ein schoner Sârg ftir Grossvate. Ne-unzigjahre alt.*
Ne spusese că are nevoie de clopotniţă, că va aşeza acolo | două mitraliere. Dar ne mai

spusese şi asta: că dacă nu adunăm oamenii, aruncă biserica în aer, întîi, clopotniţa, apoi stranele, apoi uşile împărăteşti, apoi altarul. Cînd l-am văzut că urcă dinamita în clopotniţă, m-am întors către Popă.

— Ne-au biruit, părinte. Trebuie să ne supunem. Spune lui Lixandru să adune oamenii. Dacă tot trebuie să facem şanţurile, mai bine să ne apucăm acum, pînă ce nu începe ploaia.

M-am îndreptat spre casă. Ilaria mă aştepta în tindă. N-o mai recunoşteam. Era ca cea mai frumoasă femeie de la oraş. Nu ştiam ce să-i spun. Mă uitam la ea.

— Marine, să-ţi aduci aminte de mine, aşa cum mă vezi acum, tînără şi frumoasă...

Mă privea zîmbind, cu mare tristeţe.

— Nu ştiu ce am, adăugă. Mi s-a închis inima, şi parcă s-au stins toate. Dar dac-o fi să mor, să mă îngropaţi aşa cum mă vezi acum, cu rochia asta, cu salbă şi cu mărgele.

— Zi Doamne fereşte! o întrerupsei, şi-mi făcui cruce.

— Acum, că m-ai văzut şi ţi-am spus... Se opri şi se făcu deodată albă la faţă. Ce s-aude ? mă întrebă coborînd glasul.

— Au pus nemţii dinamită pe şosea. Spun că au ordin să distrugă şoseaua pînă la Dumbrăvi.

Ascultă aşa un timp, apoi îşi aprinse ţigarea.

— Cu rochia asta, repetă, cu salbă şi cu mărgele. Aş fi vrut să-i spun ceva, dar nu ştiam ce.

— Cînd mă întreba lumea la Constanţa, le spuneam: orfană am fost de cînd mă ştiu, dar nu m-a uitat Dumnezeu şi mi-a dat un frate vitreg. Frate vitreg, dar mai bun ca fratele de sînge. Dar acum e pe front; pe front, în Rusia. Se întrerupse iar şi tresări: Ce s-aude, Marine ?

Ascultam şi eu nedumerit.

— Astea-s tunuri, spusei. Dar nu sînt tunuri româneşti, şi parcă nici nemţeşti n-ar fi. Seamănă cu brandturile ruseşti.

— Acum, că ţi-am spus şi m-am liniştit, cum o vrea Dumnezeu. Dar să ţii bine minte rochia, adăugă.

Intrai după ea în odaie şi mă oprii în prag. Moşu părea că doarme, cu luminarea aprinsă lîngă căpătîi. Căutai revolverul şi făcui semn Ilariei să se apropie.

— Eu trebuie să mă duc. Dacă ţi-e frică, uite, ţine revolverul ăsta. Dar să ştii că e încărcat. Să nu...

— Nu, nu mi-e frică, mă întrerupse Ilaria. Nu e asta. Nu mi-e frică de nemţi, nici de ruşi. Doar că mi s-a închis inima, aşa deodată...

De-abia cînd am ajuns în dreptul bisericii, mi-am adus aminte că n-am vorbit de comoară. Şovăiam; nu ştiam dacă

e bine să mă întorc. Rezemat de singurul camion care mai rămăsese, von Balthasar mă privea lung. Dar parcă nu m-ar fi văzut.

— Astea-s tunuri ruseşti, mi-am spus apropiindu-mă. Nu se auzeau pînă adineaori.

Continua să mă privească, uitîndu-se în gol.

— Păcat de şosea, adăugai. De-abia o reparaserăm... Dar văzînd că nu-mi răspunde, am ridicat din umeri şi

m-am depărtat. N-am mai privit clopotniţa. Ştiam că sînt acolo, cu mitralierele şi dinamita. Auzeam, depărtate şi totuşi puternice, exploziile pe şosea. Au început să pună încărcătură dublă, mi-am spus. M-am oprit şi am oftat. Nu se mai vedeau camioanele. Trecuseră de crîng, urcau spre Dumbrăvi. Cît puteam cuprinde cu ochii, şoseaua era desfundată şi scorojită, parcă ar fi fost ciuruită de bombe.

M-am apropiat de Lixandru.

— Dacă distrug şoseaua pînă la Dumbrăvi, spusei, nu se vor mai putea întoarce aici. Asta înseamnă că se retrag. Se retrag spre munte. Dar atunci, de ce s-au mai concentrat la Oglindeşti ?

Lixandru îşi trecu palma pe faţă şi scuipă în lături, cătrănit de necaz.
— Spuneai că n-o să vină pînă aici, că urcă pe la Oglindeşti. Şi acum o să dea puhoiul peste noi...
Scuipă iar şi-şi ridică privirile spre cer.
— Stă să ploaie, spusei.
— Acum trebuie s-o îngropăm din nou. Bine că n-am apucat să spunem oamenilor. Nu ştie decît părintele. Dacă ar fi aflat femeile, tocmai acum, cînd or să dea ruşii peste noi...
— N-or să vină singuri, îl încurajai eu. Vin cu ai noştri. Apucase tîrnăcopul, pregătindu-se să-L înalţe, dar se răz-
gîndi şi îşi furişă privirile în jur, să vadă dacă e cineva pe aproape. Nepoţii şi cu dascălul săpau la vreo cinci, şase metri, în arătură. Femeile şi cu Popa erau de cealaltă parte a şoselei. Lixandru îmi făcu semn să m-apropii.
— Marine, tu te-ai uitat la galbeni ? mai întrebă în şoaptă.
58
Clătinai din cap şi trăsei cu coada ochiului spre dascăl, să văd dacă ar putea auzi.
— Dar Moşu i-a văzut ? mai întrebă Lixandru.
— Nu ştiu. Nu cred. I-a ascuns Ilaria sub patul lui, de dimineaţă, cînd a auzit camioanele.
— Mai bine că nu i-a văzut, începu Lixandru după o pauză. Pentru că asta nu e comoara pe care o visează el de atî-ta amar de ani.
Nu-L înţelegem şi Lixandru îşi învîrtea tîrnăcopul între
mîini.
— Moşu ar recunoaşte-o cum ar da cu ochii de ea. întîi şi întîi, el ne-a vorbit de o căldare cu galbeni, şi asta a noastră e o ulcea de lut. Apoi, Moşu a visat comoara de mic copil, acum optzeci şi mai bine de ani. Dar cînd m-am apucat să număr galbenii, am văzut că cei mai mulţi sînt noi. Am găsit unii din 1911. Am găsit şi un galben grecesc din 1913...
Voiam să spun: „Asta înseamnă că sînt două comori...", cînd am auzit o salvă de artilerie, foarte aproape. Am tresărit amîndoi, şi au tresărit şi ceilalţi. Am întors toţi capetele spre vale.
— Ce zici, Marine ? strigă Popa de dincolo de şosea. Ce
se-ntîmplă ?
— Mila lui Dumnezeu, părinte, îl încurajai eu. Poate să fie o coloană care urcă spre noi. Poate au de gînd să treacă pe la Dumbrăvi şi să cadă în spatele nemţilor, cînd or începe nemţii să se retragă de la Oglindeşti. Dar ei nu ştiu că au distrus
ăştia şoseaua...
Popa îşi lăsă lopata în şanţ, făcu cruce şi se îndreptă spre noi, călcînd anevoie pe şoseaua răscolită.
— Au să se împotmolească aici, spuse, au să tabere aici
peste noi...
Se opriseră toţi din săpat, unii cu ochii la noi, la alţii privind spre vale. Dar curînd se auziră mitralierele din clopotniţă. Trăgeau pe deasupra noastră. De bună seamă, nu ca să ne sperie, ci ca să ne amintească de dinamita pe care o aveau cu ei. Apoi am văzut motocicliştii. Coborîseră pe cărarea de lîngă cimitir şi umblau acum prin arătură împingîndu-şi motocicletele.
59
— *Schnell! Schnell!* ne-au strigat.
Oamenii s-au apucat să sape. Soldaţii au ajuns în şosea, au încălecat motocicletele, ne-au mai strigat o dată *„Schnell T* ne-au făcut cu mîna, apoi au pornit-o spre vale.
— Nu mai înţeleg nimic, spusei urmărindu-i cu privirea. Ce vor să facă ? Vor să iasă înaintea ruşilor sau a românilor?
Lixandru se înălţă din şale.
—Nu e vorba, spuse, galbenii ăştia sînt buni şi ei. Dar dacăi n-a fost comoara pe care a visat-o

el, Moşu nu moare. Şi se va tot chinui, se va tot chinui, aşa cum se chinuie de patru ani de zile...
Am găsit-o lîngă căpătîiul moşului. îi aprindea o nouă lu-
Aveam banii ăştia şi voiam să-i împart cu tot satul. I-am adus, astă-vară, de la Constanţa. Se apropie de mine şi-mi puse mîna pe umăr: Marine, să nu crezi că i-am fost ţiitoare. Uite, e şi părintele aici, şi nu mint. Vorbesc ca în faţa lui Dumnezeu. Nu i-am fost ţiitoare, nici lui, nici altcuiva. Dar cînd a aflat că i s-au prăbuşit nepoţii, Grecu m-a chemat şi mi-a spus: „Am rămas singur pe lume, şi sînt bătrîn. îţi las ţie galbenii ăştia, pentru că ai cîntat şi ai rîs în casa mea atîţia ani, şi mi-ai adus aminte de tinereţe. Mai am şi alţi bani, am şi casa asta, am şi pămînt, şi are cine să mă îngroape. Dar de galbenii ăştia nu ştie nimeni. Ascunde-i bine..."
Moşu o ascultase adînc, fără să clintească, dar parcă n-ar fi auzit-o. Parcă s-ar fi trudit să asculte altceva, din altă parte.
— Acum, că v-am mărturisit tot şi m-am liniştit, vreau să-i
mînare. Popa şi Lixandru s-au aşezat osteniţi pe scaun I cer iertare c''am îngroPat galbenii şi m-am prefăcut că-i gă-
- Nu mai vrea să vorbească, începu Ilaria! De azi-dim» sesc-A? vrea si'[cer iertare Mo?ulm>, dar nu ?tlu cum, I1 simt
supărat pe mine. Nu vrea să-mi vorbească. M-am gindit că
dacă e şi părintele de faţă, şi dacă o să-L rugăm toţi, o să mă ierte... Că eu am crezut că-L ajut. Că dacă a visat la comoa-
neaţă n-a scos un singur cuvînt. E supărat pe noi toţi. Dar mai ales e supărat pe mine...
Popa se ridică şi se apropie de pat.
— E adevărat, Moşule ? E adevărat că eşti supărat pe noi ? Moşu îşi opri o clipă ochii asupra preotului, apoi ne privi
pe rînd, fără să rostească un cuvînt. Tăceam toţi. Se auzea doar ferestreul.
— îl auzi ? întrebă din nou Popa. E Vasile. S-a întors Va-sile. Ţi-a adus bradul.
— Ştie de Vasile, îl întrerupse Ilaria. I-am spus de azi-di-mineaţă. Dar nu mi-a răspuns.
Se depărta de pat, îşi aprinse ţigarea şi ne privi pe toţi,] silindu-se să zîmbească.
— Eu am crezut că fac bine, spuse. N-am făcut-o numai pentru el, pentru Moşu, ca să-i mîngîi bătrîneţele, să-L ajut să nu se mai chinuie. Am făcut-o pentru întreg satul. Că sîn-tem oameni săraci...
Nu înţelegeam şi ne uitam lung la ea. Ilaria oftă. îşi în toarse încet capul spre fereastră.
— V-am minţit atunci, de Sfînta Mărie, cînd v-am spu că am simţit comoara sub lopată. Dar am crezut că fac bim
ra asta de cînd era copil...
Moşul îşi înălţă fruntea şi-şi roti privirile pe deasupra noastră. Parcă s-ar fi pregătit să ne spună ceva. Aşteptam toţi, ţinîndu-ne răsuflarea. Dar el îşi împreună mîinile şi începu să-şi mişte degetele, ca şi cum ar fi vrut să se pipăie, apoi, opintindu-se, oftînd adînc, dădu pătura la o parte. Am încremenit toţi. Era îmbrăcat, şi avea opincile cele noi. Nu le mai încălţase de cînd căzuse la pat.
— Lăsaţi-L! strigă Ilaria văzînd că voiau să-L împiedicăm să se dea jos. Lăsaţi-L să facă ce vrea el! Destul l-am chinuit pînă acum.
îl sprijini, şi Moşu se ridică deodată în picioare. M-am mirat cît se făcuse de mic. Cît zăcuse, îl credeam tot atît de înalt Ş1 de falnic ca pe vremuri. Şi de-abia acum se vedea, întreagă, barba albă acoperindu-i pieptul. întinse mîna, parcă ar fi căutat ceva.
— Toiagul, am şoptit. îşi caută toiagul. M-am dus repede şi i l-am adus.

— încotro, Moşule ? îl întrebă Popa.
Parcă nu l-ar fi auzit. Rezemat de braţul Ilariei, şi cu to^ iagul în mîna dreaptă, Moşu se

îndreptă şovăind spre uşă. Mi se păru că şchioapătă. Dar îşi tîrşia cînd un picior, cînd celalt.
— Minunea lui Dumnezeu! spuse Lixandru făcîndu-şi cruce.
Ne-am luat după ei. Porniseră spre biserică. Se cutremu-i ra pămîntul, şi Lixandru întoarse capul către mine.
— Asta e artileria grea, şoptii.
Cînd dădu cu ochii de noi, von Balthasar tresări, apoi coborî din camion şi ne ieşi înainte. Mi se părea că vorbeşte singur. Dar poate că recita. Poate că recita vreo poezie de-a lui. Şi-a dus mîna la cască, şi-a ciocnit călcîiele, şi ne-a salutat. Apoi s-a apropiat de mine.
— Leopold îşi va frînge mîinile cînd va auzi, spuse. Şi nuj mă va ierta niciodată că l-am trimis la Dumbrăvi...
— El a voit, am încercat eu să-L lămuresc. S-a ridicat singur din pat şi şi-a căutat toiagul. Dar Ilaria are dreptate. Trebuie să-L lăsăm să facă ce vrea.
— Antigona, spuse von Balthasar, privind-o zîmbind. Sau poate Cordelia, sprijinind pe regele Lear. Leopold ar fi ghicit îndată. El e regizor. El ar fi înţeles. Ar fi ştiut cum să privească, şi să se mire, şi să se minuneze...
Ne-au văzut şi femeile, şi s-au luat după noi, făcîndu-şi cruce.
— Dar unde vreţi să-L duceţi ? izbucni von Balthasar cînd am trecut de biserică. Nu-L vedeţi că e orb şi surd ?
— Nu e orb, spuse Ilaria, oprindu-se şi întorcînd capul. Dar Moşu o trase după el. Călca încet şi şubred, şi poate
s-ar fi prăbuşit dacă nu l-ar fi sprijinit Ilaria. Dar parcă nu se mai putea opri.
— Nu e orb. Ştie unde vrea să meargă, dar nu vrea să n spună.
— Nu-L vedeţi că stă să moară ? adăugă von Balthasar o mare tristeţe.
Ilaria întoarse din nou capul şi—1 privi adînc.
_Stă să moară, repetă von Balthasar. Dar poate e mai bine
asa. Are să moară în picioare, ca strămoşii lui.
— Nu moare, spuse Lixandru. îl cunoaştem noi. Nu moare.
Von Balthasar ridică din umeri şi zîmbi.
— Toţi murim, spuse el visător. Chiar şi zeii mor. Pînă şi Zalmoxis a murit.
— Dumnezeu nu moare, vorbi Popa fără să-L privească. Dumnezeu adevărat nu moare.
— A rămas cu voi o mie de ani, continuă von Balthasar, şi apoi s-a dus. V-a părăsit. A intrat în peştera lui şi n-a mai ieşit. Sau poate s-a înălţat la cer, adăugă ridicîndu-şi privirile spre munte.
Se adunaseră acum toţi cîţi mai erau. Ieşisem din sat. Ilaria ar fi vrut să-L aducă pe una din poteci, dar Moşu se îndreptase hotărît spre şosea.
— E de neînţeles cum de-şi poate aduce aminte, şopti von Balthasar.
Parcă se făcuse deodată palid.
— Nu mai vede, nu mai aude, nu mai vorbeşte, şi acum, într-o clipă sau poate în zece minute, va muri. Dar totuşi îşi aduce aminte. După o mie de ani, îşi aduce aminte...
Cînd a ajuns în şosea, Moşu s-a oprit şi a început să caute toiagul. Căuta pe marginea şoselei, acolo unde ne spusese el să începem şanţurile. Von Balthasar îl privea fermecat.
— Aşa se va întîmpla şi cu voi. După o mie de ani de în-tunerec, o să vă aduceţi aminte. Şi o s-o luaţi de la început...
Moşu a dat de pietrele smulse şi fărîmate de dinamită, şi-a plecat genunchii şi a întins mîna, a început să pipăie. Lua în mînă, una cîte una, pietrele pe care le găsea. A ajuns aşa în marginea gropii pe care o făcuse prima încărcătură de dinamită. A mai pipăit un timp, parcă i-ar fi fost greu să înţeleagă, încet, s-a ridicat în picioare şi şi-a întors capul spre noi, L-a rotit în toate părţile. Ilaria L-a simţit deodată moale şi L-a prins în braţe.
— S-a prăpădit Moşu, Marine! a strigat. S-a prăpădit şi nu mi-a vorbit. Nu m-a iertat!

L-am văzut cum a pornit camionul şi, cu multă dibăcie, a izbutit să-L aducă în şosea, pînă în marginea gropilor. S-a coborît şi, fără să oprească motorul, a scos din camion cî-teva bidoane cu benzină, apoi a început să-L împingă de la spate. Cînd camionul s-a răsturnat pe o rînă în groapă, L-a stropit cu benzină şi i-a dat foc.
Se întorcea agale. Dînd cu ochii de mine, mi-a zîmbit.
— Păcat, că e fată frumoasă, spuse. De ce-o laşi să fumeze?
— A trăit multă vreme la Constanţa, în casa unui grec bă-trîn, îl lămurii eu. Acolo s-a învăţat să fumeze.
Priveam cu jale camionul arzînd. Mă gîndeam că ne-ar fi putut rămîne nouă.
— Mi se pare c-ai ghicit, spuse. Face şi asta parte din manevra de diversiune de azi-dimineaţă. Dar nu cred că va reuşi. La ora asta ar fi trebuit să fim de mult sub foc.
I-am arătat obuzele care cădeau la răstimpuri la mai puţin de un kilometru de marginea satului. A zîmbit, ridicînd din umeri.
— Astea sînt nimica toată, spuse. Brandturi. Dacă ar fi crezut că vrem să rezistăm la Dumbrăvi, şi-ar fi concentrat fo- j cui pe şosea, dincolo de crîng. Ridică braţul şi-mi arătă crîn-gul. E foarte frumoasă, spuse, Ilaria, parcă aşa o cheamă.
— Da, Ilaria.
— Ilaria, repetă el zîmbind. E nume frumos. Dar nu i se j potriveşte. E prea tristă.
M-am prefăcut că nu înţeleg şi mi-am întors din nou pri- j virile spre camion.
— Cînd vă retrageri ? l-am întrebat deodată. Voiam să-L ducem în biserică. Pînă la noapte coşciugul e gata, şi vrem să-L ducem în biserică. Dar cu dinamita în clopotniţă...
—Am scos focoasele, mă întrerupse von Balthasar. Nu mai e nici o primejdie. , — Dar dacă au să tragă cu mitralierele din clopotniţă, stă- j
ruu eu.
64
— Cine să tragă ? mă întrebă zîmbind. Patrula a plecat de mult. Acum e undeva prin pădure. Dacă au noroc, au să ajungă coloana la Dumbrăvi.
Mă uitam la el, şi parcă nu-mi venea să-L cred.
— Da, am rămas singur, continuă von Balthasar. Vreau să văd cît de departe te poate duce o manevră de diversiune care n-a fost bine pregătită.
— Atunci, de ce-aţi mai trimis motocicliştii în vale ? I-aţi prăpădit degeaba.
— Nu degeaba. Poate că unul, doi, tot au scăpat. Şi astfel au putut să transmită informaţiile. Informaţii false, bineînţeles. Concentrarea la Dumbrăvi, şi celelalte.
Obuzele continuau să cadă, unele din ele destul de aproape de şosea.
— Probabil că n-a scăpat nici unul, făcu von Balthasar visător. Sau dacă au scăpat, nu i-au interogat, sau, interogîn-du-i, nu i-au crezut...
Se îndreptă hotărît spre sat. în dreptul bisericii îl aştepta Lixandru, cu nepoţii şi un grup de femei.
— Ne-aţi muncit ca nişte robi! strigă Lixandru spriji-nindu-se pe tîrnăcop. Ne-aţi silit să ne punem şi femeile la jug, ca pe vite. Scuipă mîniat în lături, apoi arătă clopotniţa: Nici de biserică nu v-aţi îndurat. Aţi intrat cu mitralierele în sfîntul lăcaş. Aţi pus dinamită în clopotniţă.
Von Balthasar îl ascultase ţeapăn, aproape în poziţie de drepţi. Se făcuse foarte palid. Pe neaşteptate, duse mîna la cască, salută, apoi îşi scoase centironul cu revolverul şi i-L întinse, fără să spună un cuvînt. Văzîndu-L că şovăie, m-am apropiat de Lixandru.
— I-ai revolverul, i-am spus. S-a predat. Acum e prizonierul nostru.
— Aşa crede el, că e prizonier, făcu Lixandru. O să vedem...
Pentru întîia oară de cînd dăduse cu ochii de Lixandru ᵛon Balthasar zîmbi.
— Moartea este oriunde frumoasă şi fără înţeles, spuse, ^ar dacă ai norocul să mori în faţa

bisericii...
65
Lixandru îl mai privi o dată, cu asprime, apoi plecă spr casă. îşi pusese tîrnăcopul pe umăr şi cîntărea centironul î; mîna dreaptă. Von Balthasar îl urmări mult timp cu privi rile. îşi scoase casca, o învîrti între degete, apoi căută cu ocru un loc potrivit şi o zvîrli. Se apropie de mine.
— Nu ştiu dacă aşa ţi s-a întîmplat şi dumitale. Nu cre< că e frică de moarte. Dar în fiecare dimineaţă îmi spun: Poa te că aici are să se întîmple. Poate că ăsta e locul.
Rămăsese cu ochii pierduţi şi zîmbi. Nu ştiam că o ză rise pe Uaria apropiindu-se.
— Cînd am ajuns azi-dimineaţă şi am văzut şanţurile i-am spus lui Leopold: îmi place satul, că e în marginea crîn-gului. îmi place şi biserica, şi ar fi mare păcat daca va trebit s-o zvîrlim în aer. Dar nu-mi plac şanţurile. Au ceva sinistn şi inutil, şi poate chiar ceva diavolesc. Nu mi-ar plăcea sa mo aici. Sînt prea multe şanţuri proaspete... Noroc că mi-aţi sp de comoară, adăugă. Şi atunci m-am liniştit.
Zîmbea, cu ochii în ochii Ilariei.
Se întunecase bine cînd l-am adus în biserică. De cea-] laltă parte, spre vale, cerul se aprinsese şi pîlpîia.
— Numai de-ar începe să plouă, spuse dascălul. Să m se întindă focul.
1
Obuzele cădeau acolo dincolo de crîng, pe şoseaua sprfl Dumbrăvi. Ieşeam mereu din biserică să văd ce se întîm-plă. Mă duceam pînă la cimitir, mă întorcea printre şanţuri, să nu mă atingă schijele dac-or fi să schimbe tiruri pe nei aşteptate.
— Credeam c-ai rămas cu ceilalţi, să-L priveghezi, i-am spi cînd am zărit-o aşezată pe o piatră pe marginea şoselei.
— O să-L priveghem toţi, toată noaptea, răspunse Ilaria fă să mă privească. Ne-a spus părintele să ne adunăm toţi şi petrecem noaptea în biserică. Dac-ar intra întîi ruşii şi ne-vedea strînşi în biserică, poate se îndură de noi.
— N-or să vină singuri, o liniştii eu. Dacă...
— Marine! mă întrerupse ea ridicîndu-se deodată şi apu-cîndu-mă de mînă. Marine, să nu-L omorîţi, că e păcat de tine-reţele lui.
— E prizonier, i-am spus. Nu-L putem omorî.
— Să-L îmbrăcăm cu haine de-ale noastre şi să-L ţinem aici, ascuns, pînă o trece prăpădul.
Coborîse glasul, căci îl văzuse. Venea şi el pe cărarea de lîngă cimitir. Cînd se apropie de mine, privi lung Crucea de Fier.
— Ar trebui s-o scoţi, spuse. Numai e de nici un folos...
— Dacă n-a căzut de la sine, eu n-am de ce s-o scot... Parcă ar fi vrut să spună ceva, dar se stăpîni şi mă privi
din nou, amar.
— Ce rău îmi pare că nu pot scrie poezii în româneşte. Am încercat de mai multe ori, dar nu merge. Am încercat chiar să-mi traduc unele poezii, dar parcă nu mai e acelaşi lucru. Parcă n-ar mai fi poeziile mele. îmi pare rău.
Rămăsese cu privirile pierdute spre vale.
— I-am spus, începu deodată Ilaria. I-am spus, mi-a răspuns că eşti prizonier, că nu te pot omorî... O să-ţi găsim nişte haine, o să te ascundem...
Von Balthasar întoarse repede capul spre noi. Părea mî-niat, dar şi de data aceasta izbuti să se stăpînească.
— Dacă au de gînd să mă omoare, au dreptul. Au dreptul pentru că nu sînt prizonier. Civilii nu pot lua prizonieri. Eu nu m-am predat. M-am pus la dispoziţia lui. M-am constituit victimă de bună voie. De altfel, nici nu puteam face altceva, adăugă mai mult pentru sine. Dacă m-ar fi împuşcat pe loc, n-ar fi fost o crimă.
— Dar Marin spune că n-au să te omoare, şopti Ilaria. Von Balthasar ne privi pe amîndoi cu

multă blîndeţe,
apoi ridică din umeri.
— îmi pare totuşi rău că nu pot scrie poezii în româneşte. Mi-ar fi plăcut să mă ascultaţi şi să mă cunoaşteţi. Dacă am să mor aici, o să mă îngropaţi într-unui din şanţurile acestea gata făcute. N-are importanţă. Dar mi-ar părea rău.
— Marin spune că n-au să te omoare, repetă Ilaria. N-au să te omoare.
66
67
— Mi-ar părea rău, continuă von Balthasar visător. Mi-j părea rău, pentru că n-aţi ştiut, şi n-o să ştiţi niciodată, cît dl bine v-am înţeles. Afară de poeţi, nu vă înţelege nimeni. *CU* neva trebuie să aibă măcar un dram de nenoroc ca să vă înl teleagă. N-aţi avut noroc acum trei mii de ani, şi nici acum d mie de ani, şi nici de data aceasta n-aţi avut noroc. Dar v-aţj amintit şi aţi luat-o de la început. Şi tot aşa o veţi lua de la *înA* ceput într-o mie de ani, şi vă veţi aminti. Tot ce vorbim noi acum, şi tot ce s-a întîmplat astăzi, şi tot răul pe care v-i L-aril făcut, de toate astea vă veţi aminti, şi o veţi lua de la început!
— Acum eşti prizonier, spuse Ilaria. Te-am iertat.
— Acesta e şi destinul poetului, continuă von Balthas; întorcîndu-se spre vale. Să tot încerce, şi să nu izbuteasci dar să încerce, şi să nu izbutească, dar să încerce din noi luînd-o de la început. Şi de fiecare dată, amintindu-şi t< ce a greşit şi tot ce n-a izbutit şi tot ce a terfelit. Amintii du-şi, şi încercînd din nou. încă o dată. încă o dată. Aşa cui încercaţi şi voi. Fără să crîcniţi, fără să obosiţi. Dar amin-l tindu-vă tot ce s-a întîmplat, toate înfrîngerile, toate umilinţele, toate trădările.
Am oftat amîndoi, şi von Balthasar întoarse repede capul spre noi.
— într-o mie de ani, copiii voştri au să-şi amintească d comoara pe care aţi căutat-o şi au s-o caute din nou. Au s sape alte şanţuri. Şi au să-şi amintească şi de mine şi de Leo pold, cum am intrat într-o dimineaţă în satul vostru şi v-am pus să săpaţi din nou. Alte şanţuri. Şanţuri adînci, în care să se înglodească tancurile. Au să-şi amintească de mine şi de tot răul pe care vi l-am făcut şi au să mă blesteme. Numai vo: mai ştiţi să blestemaţi. Şi n-am să mă pot odihni. Are să treacă o mie de ani, şi n-am să mă pot odihni...
Ilaria se apropiase de el. Mi-am plecat ochii şi m-am îndreptat încet spre biserică.
între lumînări, Moşul părea că doarme. în strane, cîte-j va femei moţăiau, cu capetele sprijinite pe braţe. M-am sim-
68
tit deodată obosit. M-am rezemat de perete şi am închis ochii, peretele era rece, mai rece ca piatra peşterii, şi simţeam cum 01a pătrunde frigul, parcă ar fi voit să mă trezească. M-am trezit şi am început să mă frec la ochi.
— Au venit! am auzit pe cineva de-afară. Sînt ruşi! M-am repezit şi am început să alerg. Nu ştiam cît putea
fi ceasul. Cînd i-am văzut înaintînd pe şosea, am ridicat glasul şi am strigat de departe:
— *Braţ! Braţ! Ia govoriupo russki!* Alergam spre ei, cu braţul ridicat strigînd: *Braţ! Rumunski! Zdies niet Nie-*
metzi!
Apoi m-am oprit, ca să-mi trag răsuflarea.
— Ce te-a apucat ? strigă unul din ei. Sîntem români. Ruşii urcă pe la Oglindeşti.
Am oftat şi am voit să-mi fac cruce.
— Asta-i şoseaua spre Dumbrăvi ? mă întrebă un sublocotenent.
I-o arătai, aşa cum se vedea, la cîţiva metri, surpată şi zdrenţuită.
— Asta e, dar au distrus-o nemţii cu dinamită, azi-dimi-neaţă... Dar degeaba vă duceţi, adăuga-i. Nu-i mai găsiţi la Dumbrăvi. Mi-au spus că voiau să facă o manevră de diversiune.
Sublocotenentul zîmbi, apoi făcu semn plutonului şi porni

mai departe.
— Ne-au distrus şoseaua ca să facă o manevră de diversiune ! strigai eu din urmă. Nu i-ar mai ajuta Dumnezeu !...
*
După ce a început să plouă, ieşeam tot mai rar din biserică. Se adunaseră aproape toţi acum. Cîteva bătrîne plîn-geau încet la căpătîiul Moşului, lîngă luminările de ceară. Popa, dascălul, Vasile, toţi ceilalţi moţăiau în strane.
De cîte ori ieşeam, îi găseam alături sub nucul din faţa bi-sericii. Nu-i mai întrebam nimic acum. Treceam pe lîngă ei Şi le zîmbeam. „Trebuie să fiu cu ochii în patru, îmi spuneam,

căci sînt singurul care vorbesc puţin ruseşte. Poate că soldai ţii nu ştiau. Poate că şi ruşii urcă tot pe aici."
Dar eram obosit, istovit. Cînd mi-a spus unul din nepoj ţii lui Lixandru că parcă s-ar fi auzit un tanc, n-am înţelel de la început. Dacă aş fi înţeles, aş fi alergat şi le-aş fi strigai că şoseaua e desfundată. L-am auzit însă cînd s-a împotmo] lit în şanţuri şi am început să fug.
— Să nu se aprindă tancul şi să ardă de vii! le-am spus trei cînd pe lîngă ei.
Ii auzeam pe amîndoi, în urma mea, alergînd. Apoi am aul zit şi pe alţii. Veneau şi Lixandru cu nepoţii, şi dascălul, şl popa.
Tancul se smucea orbeşte să iasă din şanţuri. La vreo zecJ metri în urma lui, pe şosea, se oprise un alt tanc. Zărisem şi plutonul înaintînd pe marginea şoselei. Voiam să le strigi „Aşteptaţi-ne, să vă ajutăm, şi noi!", cînd am auzit mitalie-j rele din clopotniţă. Am întors speriat capul. L-am văzut pa von Balthasar. împietrise, cu privirile spre clopotniţă. în acel clipă au începu să tragă şi cei din tanc, şi apoi am auzit puş-j tile-mitraliere ale soldaţilor de pe şosea. M-am trîntit şi le-ani strigat:
— La pămînt! Trîntiţi-vă la pămînt!
Von Balthasar rămăsese în picioare, cu capul întors sprJ biserică, şi lîngă el, Ilaria, ca şi cum n-ar fi auzit nimic, ci şi cum n-ar fi înţeles ce se întîmplă.
— La pămînt, le-am strigat.
Apoi i-am văzut pe amîndoi prăvălindu-se, foarte aproa pe de şanţuri. M-am tîrît ţinîndu-mi răsuflarea.
— Ilaria! am strigat apucîndu-i mîna. Ilaria!
— Spunea că nu scapă, a şoptit. Spunea că ăsta e locul. Era caldă şi mă privea cu ochii deschişi. Dar eu ştiam.
[1977